

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'ק

ערב שבת קודש
פרשת שופטים
ו' באלול התשע"ה

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'ק

ערב שבת קודש
פרשת שופטים
ו' באלול התשע"ה

יוצא לאור על ידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

'קיים' את יום כיפור, ועתה הוא אדם טהור.
...אך יום כיפור עצמו זה שונה לגמרי. חייבים אז לעשות תשובה, אלא שהתשובה צריכה להיות כללית ולא פרטית. וגם אם לא הולך, צריך שיעורר הוא את עצמו לכך, לא נורא גם עם תנועות חיצוניות, היינו שיצחק בקולות וצעקות, הכול כדי לעורר את עצמו. אך ההתעוררות אינה צריכה לבוא מדברים פרטיים הגורמים לו - לא טוב, אלא כללית.

(קטעים מספר השיחות "תורת שלום" מכ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע, עמ' 36-39, תרגום מאידיש)

'הפצת היהדות': ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואיך לעשות זאת -
לאור תורתו והדרכתיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה,
מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך,
ומביא שלל הוראות באשר לכל ההיבטים
בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד •
הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

הפצה: קה"ת, חי. להשיג בחנויות הספרים ובטל' 1700-704120

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

הרוצה בתשובה

לדפוק ולחכות עד שיפתחו

אדמו"ר האמצעי אמר שבעת נעילה אפילו קל שבקלים מתעורר בתשובה. מוכן היטב, שמדובר בסוג של יהודי שמחכים לתשובתו, רוצים שידפוק בדלת, וכאשר הוא דופק פותחים לו מיד, שהרי באמת למעלה רוצים שיעשו רק טוב, לכן במי שבטוחים שגם כאשר לא יפתחו לו, בכל זאת לא ייפרד לכל הפחות – לזה לא מאפשרים כל כך מהר, וסוף כל סוף הוא מתדפק [ונכנס] בעצמו. למעלה הכול הוא ברחמים. ידועה שם היטב הרחמנות שיש על נשמות ישראל, השרויות בחושך שכזה ובהעלם והסתר. ולא רק שאינו נעשה נפרד חס ושלום, אלא להפך, נעשה מקורב והולך מעלה מעלה, כי זו מדרגת 'רחוק שנעשה קרוב', שכשנעשה קרוב, קרוב הוא לגמרי בכל הפרטים. כל זה הוא בעבור אלו שמסוגלים גם לריחוק, ויכולים לעמוד מאחורי הדלת עד שפותחים, ויש בהם חוזק אמיתי שלא לזוז ממקומם. עומדים הם, מחכים ומחכים, ועל מה שיהיה עליהם אינם חושבים, העיקר [לאחוז] בידית. לבקש שוב, ושוב לבקש, ועוד פעם, אולי עכשיו אולי הפעם, אך לזוז – לא. לכן כאשר פותחים את השערים בזמן שבו מתקבלות הבקשות – הם הראשונים, כי הם קדמו בכל אופן, והקודמים, קרובים יותר. זאת השיגו, על ידי ציפיתם ובקשותיהם, בזמן שעמדו וחיכו, עד שירחמו עליהם כו'.

רצון כללי להיות אחרת

[. .] הגילוי שמאיר להם הוא מעצם העובדה שעלי ידי התשובה שלהם הם נעשים קרובים וחזקים יותר, [אף] שבעיני עצמם חושבים שעדיין אינם כראוי. שהרי בתשובה יש סייעתא דשמיא, שהתעוררות זו [מלמעלה] פועלת את כל עניין התשובה, אך זה רק רצון כללי הנמשך מלמעלה – הגם שזה העיקר, מכל מקום נשאר הוא בכללותו, ועיקר העבודה הוא בדרך פרט. הכלי לקבל את הגילוי (של הרצון הכללי שלמעלה, המרמוז בפסוק 'כי לא אחפוץ כו' כי אם בשובו מדרכו וחיה") – הוא הרצון הכללי של האדם, היינו, שיהיה לו רצון בכלל לעשות תשובה על העבר, ולרצות מכאן ולהבא להתנהג בדרכי התורה והמצווה בכל הפרטים ופרטי הפרטים ממש.

לאחר מכן צריכה להיות תשובה בפרטות בכל דבר כו', כל אחד כפי שידע את פרטי ענייניו, ועל כך נאמר "כי אם בשובו מדרכו וחיה" – מדרכו, מאופן התנהגותו עד עתה, משם גופא יש לו לקחת 'דרך' שיהיה לו חיות בקדושה [. .] וכך הוא הפירוש במה שאומר "מדרכו וחיה", באותה מידה שהיה מסור בצד הסטרא אחרת בתחילה, כך יהיה מסור ונתון אל הקדושה.

ביום כיפור מוכרח להביא עצמו לתשובה

[. .] ולהגיע לזה אפשר [רק] ביום הכיפורים שאז הוא הזמן לזה. ולכן בנעילה נוצרים כוחות חדשים, שאז הוא הזמן המוכשר לתשובה, ומוכרחים כל מי שיש לו רק שייכות, שיעשה תשובה. כל זה ביום כיפור [בכלל], אך נעילה אינו עבור כולם, זהו רק לאלו שעוד לא עשו תשובה עד אז, אז [גם] הם ושים תשובה, כי אז הוא הזמן האחרון ממש כו'. כי לאלו שכבר הייתה התעוררות תשובה, נעילה לא פועל עליהם כל כך. . . כי נעילה מצד עצמה אינה לבכייה, הרי מדוע שלא לשמוח? – תודה לק"ל, הרי

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ו' באלול ה'תשע"ה – י"ג באלול ה'תשע"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ו' באלול	הלכות גזילה ואבידה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי יבום וחליצה פרק ו.	מל"ת רמה.
ש"ק	ז' באלול	פרק ד-ו.	פרק ז.	מל"ת רמז.
א'	ח' באלול	פרק ז-ט.	פרק ח.	מל"ת רסה.
ב'	ט' באלול	פרק י-יב.	הלי נערה בתולה... בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת רסו.
ג'	י' באלול	פרק יג-טו.	פרק ב.	מ"ע קצד.
ד'	י"א באלול	פרק טז-יח.	פרק ג.	מל"ת רסט. מ"ע רד.
ה'	י"ב באלול	הלכות חובל ומזיק... בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי סוטה... בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רלו.
ו'	י"ג באלול	פרק ד-ו.	פרק ב.	מ"ע רלו.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ו' באלול	3:58	4:52	5:15	6:16	9:24	12:44	1:17	7:18.9	7.44
ש"ק, ז' באלול	3:59	4:53	5:16	6:16	9:24	12:44	1:16	7:17.7	7.43
א', ח' באלול	4:00	4:54	5:17	6:17	9:25	12:43	1:16	7:16.6	7.42
ב', ט' באלול	4:01	4:55	5:18	6:18	9:25	12:43	1:16	7:15.4	7.40
ג', י' באלול	4:02	4:55	5:18	6:18	9:25	12:43	1:15	7:14.2	7.39
ד', י"א באלול	4:03	4:56	5:19	6:19	9:25	12:42	1:15	7:13.1	7.38
ה', י"ב באלול	4:04	4:57	5:20	6:19	9:25	12:42	1:15	7:11.9	7.37
ו', י"ג באלול	4:05	4:58	5:21	6:20	9:26	12:42	1:14	7:10.6	7.35

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
שופטים	6:41	7:54	6:57	7:56	6:49	7:57	6:58	7:56
כי-תצא	6:33	7:45	6:48	7:47	6:40	7:47	6:50	7:47

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלייד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

כל האומר דבר בשם אומר

הא למדת, כל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, שנאמר: ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (פרק ו, משנה ו)

...יש לבאר הנהגת רבותינו נשיאינו, שלמרות החיוב לומר דבר בשם אומר, ו"כל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם", ובפרט על-פי מה שכתב המגן-אברהם בסימן קנו "כל שאינו אומר דבר בשם אומר עובר בלאו", מכל-מקום, לא הקפידו רבותינו נשיאינו על כך: רבינו הזקן בספר התניא - אף שכתב כמה עניינים ששמע מרבותיו, כמו שכתב ב"דף השער": "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים", אף-על-פי-כן, רק ב' פעמים מזכיר את הבעש"ט (בשער היחוד והאמונה ובאגרת הקודש), וב' פעמים את הרב המגיד (בח"א ובאגרת הקודש).
וכן אדמו"ר האמצעי - אף שכתב בהקדמתו לספריו שהם עניינים מרבינו הזקן עם ביאורים, אף-על-פי-כן אינו מציין בכל עניין מה אמר רבינו הזקן ומה הביאור שלו.
וכן הצמח צדק - אף שמעתיק כמה פעמים מדברי אדמו"ר הזקן ומסיים "עד כאן לשונו", מכל-מקום, משמע שלא ציין זאת אלא בכתיבת המאמר, ולא באמירת המאמר, שהיה אומר כל העניינים יחד, מבלי לציין איזה עניינים הם מרבינו הזקן, איזה עניינים מאדמו"ר האמצעי, ואיזה עניינים הם משלו...
וכן בנוגע לאדמו"ר מהר"ש ולרבותינו נשיאינו שלאחריו - אף שיש במאמריהם כמה וכמה עניינים מרבותינו נשיאינו שלפניהם, לא מצינו שיקפידו לציין המקור על כל עניין.
על-פי נגלה יש לבאר עניין זה בשני אופנים:

א) החיוב על אדם לומר דבר בשם אומר אינו חל על תלמיד שחוזר דבר הלכה שקיבל מרבו, כיוון שהכול יודעים שעיקר תורתו היא ממה שקיבל מרבו. ואפילו מי שקיבל משני רביים, הנה אם אחד מהם הוא רבו מובהק, הרי אותו דבר הלכה שקיבל מרבו המובהק אינו צריך לומר בשמו.
ב) ישנו עוד אופן שאין אדם חייב לומר דבר בשם אומר - באם אחרי ששמע ההלכה משיגה בשכלו הוא ונתעצמה עמו. כלומר: אף שאין זו המצאה שלו, אלא שמע זאת ממישהו אחר, מכל-מקום, לאחר ששמע הדבר, התייגע בזה עד שנתעצם בשכלו. וכיוון שעכשיו אומר זאת (לא מצד שמיעתו, אלא) מפני שכך מתקבל בשכלו - אינו צריך לאומרו בשם אומר.
...על-פי זה יש לבאר גם על-פי נגלה טעם הנהגת רבותינו נשיאינו, שמביאים במאמרים כמה וכמה עניינים מרבותינו נשיאינו שלפניהם, ואינם מזכירים אותם בשם אומרם - שזהו כיוון שנתעצמו עם העניין. וכידוע הסיפור, שפעם הוצרך כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע לומר מאמר ממאמרי אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, והמאמר עדיין לא נתעצם עמו, ונסע על ה"אוהל" של בעל המאמר, כדי להתעצם עם המאמר, ולאחרי כן אמר את המאמר.

ומזה מוכח שאמירת המאמרים אצל רבותינו נשיאינו היא באופן שתחילה מתעצמים עם המאמרים.

(תורת מנחם כרך כג עמ' 56-58, בלתי מוגה)

'לשפוט' את האיברים על תפקודם

אצל יהודי פועלת הנשמה באופן הניכר גם בגוף הגשמי • שורש ישראל באור הסובב, ולכן מועילה תשובתם לשנות את העבר ולהפוך רע לטוב • יש להשפיע אלקות בעולם על-ידי ה'שערים', והדרך לכך היא על-ידי 'מקל נועם' - קירוב ואהבת-ישראל • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. חודש אלול הוא מארבעים יום האחרונים שעליהם אמרו¹ "מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון", שאז הוא גילוי רצון העליון. ומצד גילוי רצון העליון מתעורר גם רצון הפנימי שבנפש, ובאופן שחודר גם בגוף הגשמי.
וזהו גם עניין תקיעת שופר שבחודש אלול (שהוא בדוגמת עניין תקיעת שופר דראש השנה²) "כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר³ אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"⁴ - שאפילו אלו שהם בבחינת "עם" מלשון (גחלים) עוממות (כמו שכתוב בשער היחוד והאמונה⁵), היינו, שניצוץ היהדות ("דער אידישער פונק") שנמצא בתוכם אינו מאיר ומחמם, הוא בקושי ("קאם קאם") עומם, הנה גם אצלם נעשה עניין של חרדה מצד הגילוי שבחודש אלול.
ואף-על-פי שהגילוי הוא למעלה ממדריגתם, הרי זה פועל חרדה גם בגופם הגשמי - על-דרך מה שכתוב⁶ "והאנשים אשר היו עמי לא ראו את

המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו גו", ופירשו חז"ל⁷ "אף על גב דאינהו לא חזו מזלייהו חזו", דהיינו, שאף שהגילוי הוא מבחינת המזל שלמעלה מגופם, מכל-מקום, אין זה כמו ה"בת-קול" שנשמע אצל הנשמה, ולפעמים אינו מאיר בגוף כלל, אלא מצד זה ש"מזלייהו חזו" נפלה עליהם חרדה גדולה גם בגופם הגשמי, שלכן "ויברחו גו".
ונמצא, שמצד הגילויים שבחודש אלול בכוחו של יהודי לפעול זיכרון גם בגופו הגשמי, כך, שאפילו לעיני בשר יוכלו לראות שגופו נזדכך.

ב. [. .] דובר לעיל אודות הגילוי דחודש אלול שפועל עניין של חרדה ("ועם לא יחרדו"), שעם היותו למעלה מהגוף, הרי הוא פועל גם על הגוף הגשמי, וכמו הגילוי ד"מזלייהו חזו", שעל-ידי זה נעשה עניין של חרדה בגוף הגשמי.
ובכללות - הרי זה גילוי מבחינת הסובב⁸. ומצד גילוי זה נעשה גם עניין התשובה - כי, מצד בחינת הסובב אין הגבלות, ולכן יכולים לפעול שגם הרע יתהפך לטוב⁹.

1) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ועוד.

2) ראה גם תר"מ חי"ב ע' 227.

3) עמוס ג, ו.

4) טווא"ח ר"ס תקפא.

5) רפ"ז.

6) דניאל י"ד, ז.

7) מגילה ג, א. וש"נ.

8) חסר קצת (המ"ל).

9) ראה לקו"ת פינחס עה, ג. ראה לג, ב. ובכ"מ.

שכן העובדה שאדם ירא מללכת למלחמה בגלל העבירות שבידו, מוכיחה שהוא יודע שעשה דבר רע ושמגיע לו עונש על זה; ידיעה זו חייבת לגרום לו חרטה והרהור תשובה. רבי עקיבא סובר שהרהור תשובה גרידא הופך רשע גמור לצדיק גמור (גם כאשר התשובה טרם הביאה לשינוי בהנהגה בפועל), ואם-כן נתכפרו עוונותיו ושוב אין לו ממה לירא ללכת למלחמה.

(לקוטי שיחות כרך ט, עמ' 128)

כי האדם עץ השדה (כיט)

וכי אדם עץ שדה הוא! אלא... אם תלמיד-חכם הגון הוא – ממנו תאכל ואותו לא תכרות (למוד הימנו, רש"י); ואם לאו – אותו תשחית וכתת (סור מעליו, רש"י) (תענית ז)

בחסידות מבואר שהאותיות הן בחינת 'דומם' שבנפש; המידות – 'צומח' שבנפש; השכל – 'חי' שבנפש; ושורש כוח הדיבור – 'מדבר'. לאור זאת נשאלת השאלה: "וכי אדם עץ שדה הוא" – וכי גדולתו וחשיבותו של האדם הוא בבחינת ה'צומח' שבו, היינו מידותיו, והלא ייחוד האדם הוא בהיותו 'מדבר', דהיינו בשכלו? והתשובה היא: "אם תלמיד-חכם הגון הוא" – אמנם מעלת האדם היא שכלו, "תלמיד-חכם", אבל השכל אינו מושלם אלא כאשר הוא משפיע על הלב ועל המעשה, "תלמיד-חכם הגון".

(לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 1115)

* * *

כשם שהעץ מחובר תמיד למקורו, לכוח הצומח שבאדמה, כך הבעל-עסק צריך להיות קשור תמיד למקור חיותו, לאותן השנים שבילה באוהלה של תורה, בטרם החל לעסוק בהוויות העולם.

(לקוטי שיחות כרך כד, עמ' 116)

* * *

אדמו"ר הזקן אמר לאחד האברכים, שהיה למדן מופלג, ב'יחידות' הראשונה שלו: "כי האדם עץ השדה". אילן שאינו עושה פירות הוא אילן סרק. אפשר להיות בקי בש"ס ולהיות אילן סרק ח"ו. מה התועלת בתורתך ועבודתך, אם לא הארת אור ביהודי אחר? והרבי סיים: "דרחים רבנן", מי שעושה מידע-תורה אוהביה' ומראה לו דרך בעבודת הבורא, "הוויין ליה בנין רבנן" (שבת כא).

(לקוטי דיבורים חלק א, עמ' קלב)

כי ימצא חלל... נופל בשדה (כאא)

כאשר יש יהודי 'נופל בשדה', הוא נפל ל'שדה' הרחוקה מתורה ומצוות, בחינת "עשוי איש שדה" – האחראים לכך הם תושבי העיר הקרובה, דהיינו יהודים שנמצאים ב'עיר', בסביבה של תורה ומצוות. ולכן צריכים זקני העיר להכריז "ידינו לא שפכו את הדם הזה", "לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות" (פסוק ז וברש"י), היינו שסיפקו לו את ה'מזון' של התורה, שעליה נאמר (תהילים מ) "ותורתך בתוך מעי".

(לקוטי שיחות כרך כד, עמ' 130)

יהיה שבע מאכילת כזית וכביצה. מצד הנשמה – מספיק גם כזית וכביצה בשביל שביעה, ואם כן, צועקת הנשמה, שכיוון שנהנתה מעולמו של הקב"ה, רצונה לברך לא רק לפני האכילה אלא גם לאחריה. ואף-על-פי שהגוף צועק שמצד טבעו אינו שבע עדיין, מכל-מקום, פועלת הנשמה שגם הגוף יהיה שבע.

ד. וגם בעניין זה יש חילוק בין נגלה דתורה לפנימיות התורה:

על-פי נגלה שבתורה – ברכת המזון לאחר אכילת כזית או כביצה אינה מן התורה, אלא רק מדרבנן, כפסק-דין השולחן-ערוך¹⁸. אמנם, בזהר פרשת תרומה¹⁹ איתא: "אפילו לא ייכול בר נש אלא כזית, ורעותיה איהו עלי, וישוי ליה להווא מיכלא עקרא דמיכליה, שבועא אקרי" [=אפילו לא אכל אדם אלא כזית, וזה הוא רצונו, ומחשיב הוא מאכל זה כעיקר אכילתו, שבע נקרא], כך, שהחיוב דברכת המזון הוא מן התורה.

והרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁰, אלא, שבנוגע להלכה, ידוע מה שכתוב רבינו הזקן²¹ ש"כל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקים עם הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחר הגמרא, הלך אחר הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחריה, ומכל-מקום, אם בעלי הקבלה מחמירים יש להחמיר גם כן, אבל אין אנו יכולים לכופ את הצבור להחמיר כו".

והעניין בזה: התורה על הרוב תדבר²², והרי רוב בני אדם אינם אווזים במדריגה כזו שיהיה אצלם אמיתית העניין של "בכל דרכיך דעהו"²³, כך, שהנהגת הגוף באכילה ושתייה תהיה כפי שהיא מצד הנשמה. אלא, כיוון שהנשמה צועקת שאצלה גם כזית וכביצה הוא שיעור שביעה, קבעו רבנן שיש לוותר ("נאכגעבן") לנשמה ולברך ברכת המזון;

אמנם, אלו שהנהגתם היא על-פי פנימיות

[גם עניין זה הוא חידוש של פנימיות התורה, שהרי על-פי נגלה דתורה, עניין התשובה הוא "שיעזוב החוטא חטאו... ויגמור בלבו שלא יעשה עוד" (כמו שכתב הרמב"ם¹⁰), דהיינו, הסרת הרע בלבד; אבל על-פי פנימיות התורה עניין התשובה הוא גם הפיכת הרע לטוב. ומרומז גם בנגלה דתורה – בדברי הגמרא¹¹ ש"זדונות נעשו לו כזכיות"].

ועל-פי זה מובן החילוק שבין התשובה דבני-ישראל לתשובה דאומות העולם¹²:

עצם עניין התשובה ישנו גם אצל אומות העולם, כפי שמצינו באנשי ניונה¹³. אבל, פעולת התשובה דאומות העולם היא רק מכאן ולהבא, להסיר הגזירה כו'; ואילו אצל בני-ישראל פועלת התשובה גם על העבר, כאמור, ש"זדונות נעשו לו כזכיות".

וטעם הדבר – כיוון שבני-ישראל שייכים לבחינת הסובב, ואומות העולם שייכים רק לבחינת הממלא, כמבואר בדרושי חג הפסח¹⁴ שהאמונה של בני-ישראל היא בבחינת הסובב, ואילו האמונה של אומות העולם היא בבחינת הממלא, ולכן, רק אצל בני-ישראל ישנה פעולת התשובה גם בנוגע להעבר, שזהו מצד בחינת הסובב, שעל-ידי זה הנה גם הרע נהפך לטוב. וכאמור, אף שזהו גילוי נעלה ביותר, הרי זה חודר ופועל גם בגוף הגשמי.

ג. עניין זה (שגם עניין שלמעלה מהגוף חודר ופועל בגוף) קשור גם עם המדובר לעיל¹⁵ בעניין ברכת המזון – "שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך"¹⁶, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה¹⁷:

כיוון שבתורה נאמר "ואכלת ושבעת וברכת", הרי לא יתכן שבני-ישראל יעשו היפך התורה, חס-ושלום, לברך גם כאשר לא שבעו עדיין. ועל כורחך צריך לומר, שמצד העבודה ד"מדקדקים על עצמם", פועלת הנשמה שגם הגוף

10 הל' תשובה פ"ב ה"ב.

11 יומא פו, ב.

12 ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ב) ערך אוה"ע סי"ז סק"ט (ע' שמת ואילך). וש"נ.

13 יונה ג, ה ואילך.

14 סידור (עם דא"ח) שער חמה"צ בתחלתו (רפד, ג).

15 שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנחם-יאב ס"ב (לעיל ע' 270).

16 עקב ת, יו"ד.

17 ברכות כ, ב.

18 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ד ס"ב. וש"נ.

19 קנ"ג, רע"ב. וראה בהנסמן בנצו"ז שם.

20 עירובין יג, ב. וש"נ.

21 שו"ע או"ח סכ"ה סכ"ח.

22 ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

23 משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

פרשת שופטים

תמים תהיה עם ה' אלוקיך (יה,יג)

עבודת הבורא צריכה להיות שלמה ותמימה, היא חייבת להקיף את כל האדם. ושני עניינים בזה: א) העבודה צריכה לחדור גם בפנימיות, שיהיה 'תוכו ככרו'. ב) עליה לבוא גם מצד הנפש-הבהמית, כמאמר (ברכות פט) "בשני יצריך".

(אור התורה דברים עמ' א'רכו)

תמים תהיה עם ה' אלוקיך (יה,יג)

האות ת' היא האות הרחוקה ביותר מהאות א', הרומזת לקב"ה, אלופו של עולם. האות ת' רבתי של תיבת 'תמים' רומזת לכך שיש לקשר ולחבר גם את ענייני העולם 'עם ה' אלוקיך' – אהבה או יראה בענייני העולם צריכות להביא לאהבת ה' וליראתו.

למה הדבר דומה? לאדם שמגיע אליו שליח המלך ומודיע לו שהמלך קורא לו. אם השליח מראה לו פנים שוחקות – אין טעם להשתעשע עמו אלא יש ללכת אל המלך, שהוא מקור האהבה; ואף אם השליח כועס עליו, אין לנסות לפייסו אלא יש ללכת מיד אל המלך ולרצותו.

(כתר שם טוב)

על-פי שני עדים... יקום דבר (יט,טו)

"שני עדים" – היינו שתי התנועות של 'צמצום' ו'התפשטות'. "דבר" – רומז לדבר ה' המחיה את הבריאה מאין ליש. "על-פי שני עדים יקום דבר" – לשם קיום הבריאה, יש צורך בשתי התנועות, צמצום והתפשטות גם יחד. שכן בלי התפשטות לא היה העולם נברא, ובלא צמצום לא היתה מתאפשרת מציאות של עולם מוגבל.

(אור התורה – דברים, עמ' תתקצז)

"דבר" – רומז לדיבור התפילה. "שני עדים" – היינו אהבה ויראה. "על-פי שני עדים יקום דבר" – רק על-ידי אהבה ויראה יש קיום לתפילה.

(אור התורה – דברים, עמ' תתקצז)

הירא ורך הלבב (כ,ח)

רבי עקיבא אומר, כמשמעו... רבי יוסי הגלילי אומר, הירא מעבירות שבידו (רש"י)

מדוע אין רבי עקיבא מפרש את הכתוב כרבי יוסי הגלילי?

1. בתפילת מנחה מתחילים לקרוא: "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך וגו'"²⁷. ואיתא בספרי מוסר²⁸ ובספרי חסידות²⁹, וכבר דובר על זה פעם במאמר³⁰, שהאדם צריך להעמיד "שופטים ושופטים" בכל ה"שערים" שבגופו, בנוגע לאכילה ושתייה, ראייה, שמיעה, ריח ודיבור, שכל עניינים אלו יהיו באופן של "משפט צדק", ועל-ידי זה – "צדק צדק תרדוף"³¹, צדק בנוגע לעצמו, וצדק בנוגע לעולם.

ועניין זה צריך להיות באופן ד"תתן לך", ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"³². ועל-ידי זה יקויים גם עניין "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך" כפשוטו – בארץ-ישראל, שעתידיה שתתפשט בכל הארצות, וירושלים תתפשט בכל ארץ-ישראל³³, בגאולה השלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

2. [.] והרי זהו תוכן העבודה דחודש אלול³⁴, כפי שמסר לנו כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁵, שחודש אלול הוא חודש החשבון, שבו יש לערוך את חשבון הנפש על כל העניינים שהיו ב"א החדשים שלפני-כן, ובשנת העיבור – גם על חודש העיבור. וזהו "שופטים ושופטים גו' ושפטו את העם גו'" – דקאי על כל איברי הגוף, כדאיתא בגמרא³⁶ "עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו איברים", שכל איבר צריך לקיים בו מצוה מיוחדת, וכפי

(27) ר"פ שופטים.

(28) ש"ך עה"ת ר"פ שופטים. של"ה ס"פ שופטים.

(29) אור"ת פ' שופטים ע' תתכ. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תסט.

(30) ד"ה שופטים ושופטים דש"פ שופטים, ד' אלול תש"ז פ"ג (תו"מ ח"ז ע' 181).

(31) שם, כ.

(32) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(33) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

(34) ראה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח וער"ח אלול תשי"ד סט"ז ואילך (תו"מ ח"ב ע' 183 ואילך). וש"נ.

(35) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141. וש"נ.

(36) נדרים לב, ריש ע"ב.

התורה (בעלי הקבלה), ואוחזים בעבודה ד"בכל דרכיך דעהו" לאמיתתה – אצלם פועלת הנשמה שגם הגוף הגשמי יהיה שבע מאכילת כזית וכביצה, והיינו, שלא נוגע הכמות, אלא יש צורך בשיעור שהוא כלי לברכת הוי' – שזהו כזית וכביצה, שעניינם הוא אות יו"ד דשם הוי' ואות יו"ד דשם אדני²⁴.

ובכל אופן, הנה תוכן כללות העניין ש"מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה" הוא על דרך עניין החרדה שעל-ידי תקיעות חודש אלול – שענייני הנשמה חודרים ופועלים גם בגוף.

ה. כל האמור לעיל שייך לכללות העבודה דחודש אלול. וענינו של שבת מברכים חודש אלול הוא הנקודה הכוללת את כל הנ"ל, על-דרך האות ב' ד"בראשית" שכוללת את כל התורה²⁵. וכן הוא גם ביום א' דראש-חודש אלול, שיש בו נקודה הכוללת את כל חודש אלול.

על-פי זה יש לבאר דבר פלא בנוגע להנהגות חודש אלול:

כ"ק מו"ח אדמו"ר אומר²⁶ שביום ב' דראש-חודש אלול מתחילים לתקוע בשופר, וביום א' דראש-חודש אלול תוקעין להתלמד.

ולכאורה, מהו עניין התקיעה להתלמד ביום א' דראש-חודש אלול – דממה-נפשך: אם עניין התקיעות שייך ליום א' דראש-חודש, יש להתחיל לתקוע ביום א' דראש-חודש, ואם לאו, הרי בשביל סתם להתלמד יכולים להתחיל להתלמד כמה ימים לפני זה?

אך העניין הוא – שביום א' דראש-חודש אלול ישנה הנקודה הכוללת את כל חודש אלול. ועניין התקיעה להתלמד הוא – שאפילו כאשר לא אוחזים עדיין בעניין התקיעות כראוי, שאינו יכול אפילו לתקוע בקול פשוט, מכל-מקום, תוקעין להתלמד, שענינו הוא, שגם הטעות הוא מכלל התיקון, כיוון שהטעות מביאה לידי תיקון, שילמד לתקוע כראוי².

(24) ראה זח"ג רמד, ב (ברע"מ). הובא בלקו"ת נשא כו, ריש ע"ד.

(25) ראה תקו"ז ריש תיקון לב. וראה גם דגל מחנה אפרים פ' בשלח (לג, ב) עה"פ (טו, כג) ויבואו מרתה.

(26) "היום יום" ל מנ"א, ר"ח (אלול). הדיעות בזה – ראה נו"כ הטושו"ע או"ח סתקפ"א. וראה גם לקו"ש חל"ד ע' 95 ואילך.

שמצינו בספרי מוני המצוות³⁷ שמונים פרטי המצוות השייכים לכל איבר, וכללות רמ"ח מצוות עשה הם כנגד רמ"ח איברי הגוף³⁸. ובעניין זה צריך להיות המשפט – "משפט צדק" – כיצד ניצל האדם כל איבר במשך השנה, האם קיים בו את העניינים והמצוות שעליו לקיים בו.

ונוסף על עניין המשפט שעלידי ה"שופטים", יש צורך גם ב"שוטרים" – "הרודין את העם". במקל³⁹, שזהו המקל שבו רודים את היצר הרע, כמאמר רז"ל⁴⁰ "כשם שדרכו של כלב ללקות במקל כו".

[וזהו הטעם שמונה במדרש⁴¹ את מספר הכלבים שהיו ליעקב אבינו – דלכאורה למאי נפקא מינה? – כי, כלבים הם עניין הפכי כו', ויעקב הפכם לטוב, עלידי עבודת ה"מקל"].

ח. והנה, בהמשכים של כ"ק אדמו"ר מהר"ש⁴² מבואר בארוכה שישנם ב' בחינות מקל: א) מקל הנ"ל שבו רודים את היצר הרע, (ב) "מקל נועם"⁴³ שיהיה לעתיד.

ומה שכתוב "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" – הרי זה (לא רק עלידי המקל שרודין בו את היצר הרע, אלא) גם עלידי "מקל נועם".

והעניין בזה: ענינו של "שער" ("שעריך") – שיש בו כמה אופנים: שער של בית, שער של חצר, ועד לשער של עיר, דקאי על כללות העולם, שנתהווה מבחינת "עיר אלקינו"⁴⁴ – שהוא משמש לכניסה ויציאה.

כלומר: צריך לדעת שלא די בכך שהאדם מקבל מהעולם את העניינים שהוא זקוק להם ("יציאה"), ומלבד זה אין לו קשר עם העולם, אלא עליו גם להשפיע השפעת וגילוי אלקות בעולם ("כניסה"). יש צורך לפתוח "שער" ולעשות "דרך" –

"ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט"⁴⁵, וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי⁴⁶, שעניינה של "דרך" הוא שעלידה מקשרים אפילו פינה נידחת עם "עיר הבירה", ועד ל"היכל המלכות", ועד לחדר לפני מחדר, ששם נמצא המלך בעצמו. וזהו תוכן העבודה ד"שער" ו"דרך" – לקשר גם פינה נידחת שבקצה העולם עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, בב' האופנים ד"כניסה" ו"יציאה" – העלאה והמשכה. ועבודה זו צריכה להיות באופן ד"מקל נועם", דהיינו שההשפעה בעולם היא עלידי נועם ואהבת ישראל, שצריכה להיות לכל אחד ואחד מישראל, כמאמר הבעל-שם טוב⁴⁷ שאהבת ישראל צריכה להיות גם ליהודי הנמצא בקצווי תבל.

ט. וזהו "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך": לכל לראש צריך להיות עניין המשפט ("שופטים"): כשם שבגשמיות, כשעוברים את גבול המדינה מבקרים ובודקים מה מותר להביא למדינה זו – כן הוא ברוחניות, שכאשר נוסעים בשליחות לאיטליא, לאוסטרליא, לאנגליא או לארץ הקודש תבנה ותכונן, צריך להביא לשם את העניינים שעלידם בונים ומחזקים את היכל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"אפתשטותא דמשה בכל דרא ודרא"⁴⁸, ו"יפתח בדורו כשמואל בדורו"⁴⁹, ששמואל שקול כנגד משה ואהרן⁵⁰.

ואופן העבודה צריך להיות עלידי עניין ה"שוטרים", ובאופן ד"מקל נועם", שעלידי דרכי נועם מקרבים אפילו פינה נידחת (כנ"ל).

ובפרט בחודש אלול, שבו ישנו גילוי י"ג מדות הרחמים, שהם כנגד⁵¹ י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן⁵².

(מהתועודיות ש"פ ראה, מברכים החדש אלול ה'תש"כ, וה'תשי"ט. תורת מנחם תש"כ כרך כח עמ' 289, 293-297, ותשי"ט כרך כו עמ' 217-219, בלתי מוגה)

(ב' אלפים ריז) דסרח היתה בת ג' שנים קודם לידת בני אשר (ימנה ישוה ישווי ובריעה. ובריעה ילד ב' בנים קודם הירידה למצרים – ויגש שם). קהת וחצרון היו בני ב' שנים בעת הירידה למצרים (ראה 'סדר הדורות' ב' אלפים רלה, רלט). קהת היה בחיים בעת לידת משה (סדר הדורות ב' אלפים שסח"ט). ובתרגום יונתן בן עוזיאל וראה (שם, טז) ד"חמא ית פינחס" (וראה פירוש יונתן שם, טז. סדר הדורות שם).

"בטלה עבודה" מומתי?

"בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים" – אומרת הגמרא (ראש השנה יא, ריש עמוד א), ומסביר הרבי – על פי 'סדר הדורות' (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 34 הערה 18):

היינו מעת שהתחילה מכת כנים (פרשת וארא ת, יב ואילך) – על-פימה שכתב בבחי' בא י,ה (הובא ב'סדר הדורות' ב' אלפים תמ"ז). או (על כל פנים) מעת שהתחילה מכת ערוב (וארא שם, יז ואילך) – על פי הדיעה דמכת דם בניסן (ראה 'סדר הדורות' שם). ולפי מה שכתוב במדרש שמונת רבה (פרשה ה, יט) ד"עשה (משה במדין) ששה חדשים" – הרי ראש השנה היה בעת מכת דם – ראה מהרז"ו (ורש"ש) לשמות רבה שם. ואין כאן מקומו.

"גם בפסח גלגל פלוגתא מעין זה (האם היתה קביעות דערב-פסח שחל בשבת)", מביא הרבי בלקוטי שיחות כרך ח"י עמ' 106 הערה 26, וממשיך:

בסדר עולם פרק יא (ועל דרך זה הוא בכמה מקומות) דכיבוש יריחו – כ"ח ניסן – היה בשבת, ואם-כן ערב-פסח חל בשבת, ונאמר (יהושע ה, י) "ויעשו את הפסח בארבעה עשר גו"; אבל ב'סדר הדורות' מובא דר"ח ניסן היה אז ביום ב', ואם-כן

ערב-פסח חל בחול.

וידועה שקלא-וטריא האחרונים בכל זה (וגם בענין פלוגת בני בתירא והלל) – הובא בתורה-שלימה...

ב'לקוטי שיחות' כרך כו עמ' 204 הערה 1 ציין הרבי:

לכמה דעות (הובאו בנושאי-כלי הטור שולחן ערוך אורח-חיים סימן רצב סעיף ב. סדר הדורות ב' אלפים תפח) מת משה בערב-שבת... אבל אין כן דעת אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שם סעיף ה (דאין לומר שסבירא ליה כהט"ז שם – כי זהו חידוש גדול. ולמה לא רמזו אפילו – אדמו"ר-הזקן).

בין שורת אותם שדנו בזמן פטירת משה מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך וא' עמ' 361) ל"סדר הדורות ב' אלפים תפ"ח".

להקמת משכן הוצרך מלך?

לגבי המשכנות שהוקמו בנובל וגבעון – מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 304 הע' 48):

וצריך-עיון אם גם לזה צריך מלך, ונוב נבנה על-ידי שמואל ראה לשון הגמרא (זבחים ק"ח, סוף עמוד ב' ושם-נסמן) שמלך שמואל, ושנה שמלך שאול ושמואל (וגבעון על ידי שמואל – על פי הילקוט שמואל א' (כח) מסדר-עולם) שאול או דוד ראה סדר עולם פי"ג. סדר הדורות ב' אלפים תתעא... ואולי תלוי אם "בנו שם מקדש" (כרמב"ם) שאז צריך למלך. או שרק הקימו האוהלי-מועד – המשכן".

"ואדרבה ידוע שחכמי האומות הקדמונים קבלו חכמות אלו מחכמי ישראל (כזורי מאמר ב אות סו. וראה 'סדר הדורות' ג' אלפים תמב ושם-נסמן) – לקוטי שיחות כרך ל' עמ' 195 הערה 59.

המלכים נכללים במשיח

כיצד ייתכן שבניישראל עדיין 'נבוכים' בגלות

...מספיק מה שלמדו כבר "הלכות (מלכים ומלחמותיהם ו)מלך המשיח" בשיעורי הרמב"ם בשנים שלפני זה... אשר לימוד זה פועל כבר כל פרטי העניינים שבהלכות מלכים ומלך המשיח, החל מעניין המלכות שבכל אחד ואחד מישראל – שנעשה מלך על עצמו, לאחר ההקדמה של "שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך", שמזה באים למה שכתוב בהמשך הפרשה "ואמרת אשימה עלי מלך", והקב"ה מאשר ומסכים על זה – "שום תשים עליך מלך", ומדייק "שום תשים", אשר עלי פי דרשת חז"ל בכיוצא בזה "אפילו מאה פעמים", יש לומר שרומז לכל מלכיישראל, כל גדולי וצדיקיישראל, שנכללים כולם בנקודה אחת ויחידה של מלך המשיח. על דרך ש"מאה" (כללות כל המספרים) נכלל ב"מה", נקודה שאין לה תפיסת מקום, בחינת הפנימיות ופנימיות שבפנימיות, חיה ויחידה, עד לבחינה שלמעלה מיחידה. וכאמור, כבר עומדים מוכנים (עמדו הכן כולכם) מאז שלמדו בשנה שעברה הלכות אלו "בלשון ברורה ודרך קצרה" בספרו של הרמב"ם, "מורה הנבוכים" – כל בניישראל ש"נבוכים" בגלות, מבלי להבין איך ייתכן שלאחר ש"כלו כל הקיצין" נמצאים עדיין בגלות!... והתירוץ היחידי, הטוב ביותר, הוא – שתיכף ומיד "מראה באצבעו ואומר זה", הנה בא משיח צדקנו!

(התועודיות ה'תשמ"ט חלק ד, עמ' 256)

שני אופנים בהמשכת המלכות אל העם

בספר המצוות להצמצום צדק מצות מינוי מלך מבואר שעבודת המלך היא "להיות בו ועלידו הנבראים בטלים לה" עלידי שהוא בטל והם בטלים אצלו". ומבואר שם שעניין זה שייך רק "לאותן שאינן תלמידי חכמים שהם בחינת יש מצד עצם מציאותם... ולכן הם צריכים למלך כדי שיתבטלו ביטול היש... אבל הנשמות הגבוהות הנקראים תלמידי חכמים הם בבחינת ביטול מצד עצם שרשן... הרי אינן צריכין למלך כלל".
...אבל בהכרח לומר שכל בניישראל זקוקים להמשכת בחינת היראה שזהו עניין המלוכה – כי משיח צדקנו יהיה מלך, מלך המשיח, והוא ילמד תורה את כל העם כולו, כולל האבות ומשה רבינו. ...והביאור בזה:

מלך המשיח ענינו – בחינת היחידה של כללות נשמות ישראל. והנה, בחינת היחידה שבנשמות ישראל היא למעלה מכללות עניין התורה, כמובן מה שכתוב בתנא דבי אליהו "שני דברים קדמו לעולם תורה וישראל, ואיני יודע איזה מהם קודם, כשהוא אומר צו את בניישראל דבר אל בניישראל, אני אומר ישראל קדמו", זאת אומרת, שמעלת בניישראל גבוהה יותר ממעלת התורה – שזהו מצד בחינת היחידה שבנשמות ישראל. ובנוגע לעניין המלכות – הרי זה בחינת התנשאות עצמית, שזוהי הדרגה הכי נעלית בעניין המלוכה. הנה, ישנה בחינת המלוכה שעליה נאמר "אין מלך בלא עם", היינו, שכדי שיהיה עניין המלוכה, בהכרח שיהיה מציאות של עם כו'; אבל בחינת התנשאות עצמית שבמלכות אינו תלוי במציאות העם, ואדרבה, זהו עניין עצמי שקשור עם עצם מציאותו של המלך שלמעלה מכל מציאות העם.

(התועודיות תשמ"ב חלק א עמ' 291)

עיר מקלט – מאחדת

השיחה הראשונה בליקוטי שיחות כרך כט לפרשת דברים יצאה לאור עולם מוגהת עלידי הרבי בשנת תשמ"ו. תוכנה, שנאמר בקיץ (ש"פ עקב וש"פ ראה) תשמ"א, מתייחס לפירוש בעל 'סדר הדורות' בספרו 'ערכי הכינויים' מערכת עיר, ש"קריה הוא עלישם שיש בה בני אדם".

ומכך שבעל 'סדר הדורות' מקשר את הדין בערי מקלט "נתמעטו דיוריהן מכניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים" בפסוק העוסק בעצם דין ערי מקלט – מסיק הרבי שדין זה קשור [לא בתנאים צדדיים, ולא רק ביטול חשש (שיתרבו הגולים) אלא] בעניין חיובי הנפעל על ידי הקליטה בערי המקלט, להיותה מאחדת יהודים – ראה שם בארוכה.

מנח ועד אברהם

נח למד את סוד העיבור (מחנך ו)מתושלח – סבו, כך מביא הרבי (לקוטי שיחות כרך כ' עמ' 14 הע' 14) מ'פרקי דרבי אליעזר' ריש פרק ח' – על פי דברי הרד"ל שם שכן צריך להיות (ב'פרקי דרבי אליעזר'), ומוסיף 'וראה גם כן 'סדר הדורות' שנת אלף נו".

זמן שהייתו של נח בתיבה מצטט הרבי מאמרי חז"ל שונים – ובין השאר (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 35 הערה 9):

ב'פרקי דרבי אליעזר' פרק כג: רבי תנחומא אומר חמושים ושתים שנה עשה נח בתיבה (וראה רד"ל שם). וראה 'סדר הדורות' אלף תרנו.

ובהמשך (שם עמ' 38 בשוליהגליון להערה 35) מסביר הרבי כי אם כי פעולתו לפניזה ככריתת הארזים כו' עשה ביחד עם בנו שם, אולם נח עצמו היה אכן בתיבה חמישים ושתים שנה.

עבודת ההכנה של אברהם אבינו למתן תורה החלה לאחר "לך לך וגו'" עם יציאתו של אברהם מחרן לארץ ישראל – הרבי דן בפרטי העניין (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 84-85) וכותב בין השאר בהערה 14:

ועל פי מה שכתוב ב'סדר הדורות' ב' אלפים כג, עיין שם ש"ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו" היה

ביציאה הראשונה – נמצא, שבהתחלת ב' אלפים תורה היה גם הענין ד"לך לך" [שהוא כענין ביטול הגזירה דמתן תורה].

ומוסיף בשוליהגליון שם:

ב'סדר הדורות' שם, שייציאתו מחרן בפעם הראשונה (ואמירת "לך לך") הייתה בהיותו בן נ"ה שנה. אבל לפי מה שכתב התוספות שייציאתו הראשונה הייתה בהיותו בן נ"ב שנה – מסתבר, שגם אמירת "לך לך" הייתה אז.

"ראה 'סדר הדורות' (אלף תקעג). אלף תקצח (בסופו) ב' דיעות אם אברהם נשא את שרה בן כ"ה שנים או כשהיה בן נ' שנה – לקוטי שיחות כרך כ' עמ' 96 הערה 58.

מתי נימול אברהם אבינו? – הרבי מציין (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 86 הערה 8) ביום הכיפורים – פרקי דרבי אליעזר פכ"ט (הובא גם בתוספות דלקמן. בחיי לך יזיג) או בט"ו ניסן, יום טוב של פסח (ראה תוספות ד"ה אלא – ראש השנה יא,א. וראה חידושי אגדות מהרש"א שם. סדר הדורות ב' אלפים מז).

מינויים בגיל צעיר

בהזדמנות התייחס הרבי לשורה של מינויים לאישים בגיל צעיר ביותר (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 24-25 הערה 36) ובין השאר משתמש הרבי ב'סדר הדורות':

...וצריך עיון קצת מבצאלא שהיה בן י"ג שנה

כשהיה ממונה על מלאכת המשכן . . . – 'סדר הדורות' (ב' אלפים תלו. תמו. דיבור המתחיל דורות). ומוכרח גם על פי פשוטו של מקרא שלא היה למעלה מגיל זה.

...ובנוגע לשאלה: "בן י"ב שנה היה שלמה

במלכו" (סדר עולם רבה פי"ד. רשי' דברי הימים א' כב, ה. וראה 'סדר הדורות' ב' אלפים תקכג) אלא דשאני, שהג"ל הם בני מלך ודבית דוד... ושלמה הוא החכם מכל אדם... ועוד.

בלקוטי שיחות כרך טז (עמודים 15-16 הערה 37 ובשוליהגליון) עושה הרבי שימוש ב'סדר הדורות' לגבי הפרטים הבאים:

בתרגום יונתן בן עוזיאל ויגש מו, יז, שסרח בת אשר "בשרה ליעקב דיוסף קיים". וב'סדר הדורות'

בעל מחבר ספר 'סדר הדורות'

לעומת גדולי ישראל שלא החשיבוהו, התייחסו הצמח צדק ובעקבותיו הרבי לספריו כמקור חשוב גם להלכה • האם היו שני תנאים בשם רבי אליעזר בן יעקב? • מה הסיבה להבדל בין מאמר חז"ל מפי תנא, למה שרק נאמר משמו? • האם "ב' אלפים תורה" החלו לפני הציווי "לך לך" לאברהם? והאם נימול אברהם בפסח או ביום הכיפורים? • רשימה ראשונה

הצמח צדק סמוך עליו

הרב ר' יחיאל ב"ר שלמה הלפרין – נולד בשנת ה'ת"כ (1660) ונפטר בשנת ה'תק"ז (1746) – היה רב, מקובל וחוקר תולדות עם ישראל, אשר שימש ברבנות וכן כאב"ד וכראש ישיבה. בספרו 'סדר הדורות' שלושה חלקים: א. תאריכים של מאורעות ואישים מבריאת העולם עד שנת ה'תנ"ו (1696). ב. מחקר יסודי ומקיף בתולדות התנאים (חכמי המשנה) והאמוראים (חכמי הגמרא) והדורות שלאחר-מכן. ג. רשימת ספרים ומחברים מבני ברית עד זמנו.

כמו-כן חיבר את הספר 'ערכי הכינויים' המהווה קונקורדנציה של השמות והפעלים שבתנ"ך ובש"ס על-דרך הקבלה.

דברים שבחחו של בעל 'סדר הדורות' השמיע הרבי בשיחת שבת-קודש פרשת בלק תשכ"ח (תורת מנחם כרך נג עמ' 286) אחר שציטט את דבריו, וקבע:

זהו ספר שנוגע לכמה-זכמה ענינים, עד לתחום

של הלכה בפועל.

הנה הדברים במילואם:

אמנם ספר 'סדר הדורות' אינו מקובל בעולם הישיבות – כפי שהתחיל בזמנו של השאגת אריה, שמצד גודל חריפותו, ביטל את מחבר הספר והתבטא, שלא היה לו מה לעשות... ולכן כתב את סדר הדורות – הרי הצמח-צדק מביאו במספר מקומות (ראה 'אור התורה' נח (כרך ג) תרטזא. בשלח עמ' תכד. נ"ך שמואל-א עמ' לג. סידור עמ' רצט) ובונה על דבריו וכו' (בעיקר בנוגע לספרו 'ערכי הכינויים', אבל גם על שאר ספריו, כולל גם 'סדר הדורות'). ובאמת, הרי זהו ספר שנוגע לכמה-זכמה ענינים עד לתחום של הלכה בפועל. וכמו שכותב בעל סדר הדורות בעצמו בהקדמתו לספרו (בתחלתה).

במשך השנים התבטא הרבי בכמה הזדמנויות אודות גדלותו וסמכותו. כך למשל בהתוועדות שבת-קודש פרשת בחוקותי תשמ"א (שיחות-קודש תשמ"א כרך ג' עמ' 495) אמר:

מתעוררת שאלה מספר 'סדר הדורות' – שהיה

גדול, והצמח-צדק מביאו...

ובש"פ בהעלותך של אותה שנה (שם עמ' 651):
הספר 'סדר הדורות' מובא בחסידות בכמה

מקומות

ובשבת-קודש פרשת האזינו תשמ"ב (התוועדות תשמ"ב כרך א' עמ' 109):

בדרושי הצמח-צדק מצינו שמביא ריבוי פעמים מה שנאמר בספר 'ערכי הכינויים' לבעל מחבר ספר 'סדר הדורות'. ועל-פי-זה מובן שהוא בר-סמכא כו', מאחר שעל דבריו מיוסדים כמה-זכמה ענינים בדרושי חסידות.

'פוסק' בתחום חקר הדורות

הנה דברים שהשמיע הרבי בהזדמנות (ש"פ בהעלותך תשמ"א – לפי שיחות-קודש תשמ"א כרך ג' עמ' 650-651) ומהם ניתן להבין מדוע ספרו 'סדר הדורות' נחשב כספר יסוד:

בתחום של תולדות עם ישראל, סדר הדורות ודברי ימי חייהם של התנאים וכו' – היו גדולי ישראל שהתעסקו והקדישו מזמנם לכך, ולכן ניתן לסמוך עליהם, לעומת גדולים אחרים שאכן היו גדולים בתחומים אחרים אך לא בתחום זה של חקר סדר הדורות ולכן לא ניתן לסמוך עליהם (כל-כך) כשנוגע הדבר לנידון-דין [בדוגמת ההסבר (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד) לכלל "הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני (ממונות)"] (בכורות מט, ב) – משום שכל אחד התעסק במיוחד בתחומן]

ומכיון שלא מצינו אצל המתעסקים בהנ"ל – שהיו שני תנאים בשם "רבי אליעזר בן יעקב" – לא אצל הרמב"ם שבוודאי היה מתייחס לתנא שעליו אמרו משנתו "קבונקי" (עירובין סב, ב. יבמות מט, ב) – אילו היו שני תנאים בשם זה, וכן לא מצינו בספר 'סדר הדורות' שיכתוב כן – למרות שלגבי אישים שונים בשם אחד הוא מציין, ובנידון-דין לגבי רבי אליעזר בן יעקב – הוא קובע בנחרצות שהיה רק תנא אחד בשם זה (וכך גם רש"י ותוספות (בפירושים לש"ס) שאינם נמנעים להזכיר שני אמוראים "תרי הוה" – ראה לדוגמא תוד"ה רב כהנא – קידושין ת, א), מסתבר לומר שכן הוא האמת.

כלומר, שרב אליעזר בן יעקב האריך ימים, כלומר חי בזמן שבית המקדש היה קיים והאריך

ימים עד הדור של תלמידי רבי עקיבא שלכן נמנה על תלמידי רבי עקיבא (וראה גם שיחת ש"פ פינחס ס"י – שיחות-קודש שם עמ' 168)

[והסבורים שהיו שני ראב"י – הם דווקא כאלה ש"סללו" דרך חדשה בלימוד – שלא נתקבלה (ואדרבה נשללה) על ידי גדולי ישראל].

אמר בעצמו או מפי השמועה

בהתוועדות ש"פ בלק תשכ"ח (תורת מנחם כרך נג עמ' 286) מביא הרבי את מאמר המשנה "הנוי וכו' נאה לצדיקים ונאה לעולם", שלא נאמר על ידי רבי שמעון בן-יוחאי עצמו, אלא על-ידי "רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן-יוחאי". ב"הקדמת הגאון המחבר" (הא) מביא בעל 'סדר הדורות' את פירושו הרשב"ם (בבא בתרא קיד, סוף עמוד ב) "לפי שלא היה רבו מובהק אומר משום" אך הוא דוחה את דבריו (תוך הבאת מספר ראיות) ומסיק שהפירוש של "משום" הוא כפי שמפרש רש"י (חולין קיג, סוף עמוד ב) "כל היכא דאמר משום פלוני לא שמעו מפיו, אלא אחרים אמרו מפיו". הרבי מאמץ את הדברים ומוסיף להם נופך פנימי:

מכיון שרבי שמעון בן יוחאי הוא למעלה מהעולם לגמרי, לא שנה בעצמו במשנה מאמר אודות שהוא "נאה לעולם", כי אם רבי שמעון בן יהודה, שיש לו שייכות לעולם הוא האומר דבר זה בשם רשב"י, וגם לא באופן ששמע זאת מומנו עצמו אלא רק "משום רשב"י".

בהזדמנות נוספת (ש"פ נח תשכ"ד – תורת מנחם כרך לח עמ' 208) ציין הרבי כי המוסבר במספר מקומות בתורת החסידות (לדוגמה: המשך "וככה" תרל"ז פרק פ') אודות הקשר והשייכות של בעל המאמר לתוכן מאמרו – מוצאים גם ב'סדר הדורות' ובמפרשים – בנגלה דתורה – בכמה תנאים ואמוראים שנקראו על-שם שמועתם.

הכוונה היא לנאמר ב'סדר הדורות' מערכת אבא יוסי התורם ומערכת ר"א חסמא (וכן בסוף הקדמתו). וכן במהר"ץ חיות לנזיר יג,א (הרבי ציין כי עניין זה הוא דוגמא "ככל העניינים של פנימיות התורה – שמרומים גם בנגלה דתורה").